

Kompozice a její potenciál v současné slovní zásobě češtiny

Ivana Bozděchová
Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK Praha
bozdiaff@ff.cuni.cz

Composition and its potential in contemporary Czech vocabulary

ABSTRACT: Along with derivation, composition represents the second most important word-formative process in Czech, primarily with certain names (such as professional terms). The paper deals with two specific word-formative types of deverbative names of persons, traditionally referred to as nouns of agents (*nomina agentis*) – compounds with suffixes *-tel* and *-č*. These compound names, excerpted from the Czech National Corpus (SYN2010) and confronted with Czech dictionaries (including neologisms), are compared with parallel derived-names, namely in terms of onomasiological and semantic functions of their constituent parts. Their systemic and empirical (textual) productivity (based on corpora) is further considered. Presented analysis is a part of larger research of Czech compounds conducted currently by the author.

Key words: composition, compound-word, derivation, derived-word, deverbative names of persons

Klíčová slova: kompozice, kompozitum, derivace, derivát, deverbativní názvy osob

1 Úvod

Výsledky dosavadních korpusově podložených analýz slovotvorných jevů přinesly řadu zajímavých a důležitých faktů především z oblasti derivatologie). Dosavadní popis jednotlivých slovotvorných modelů (tradičních slovotvorných způsobů a postupů) z hlediska dynamického bychom rádi obohatili o několik dílčích poznatků o slovotvorné kompozici. Pro účely tohoto příspěvku a jako součást rozsáhlejšího výzkumu se zaměříme na dva vybrané typy pojmenování osob, tradičně označovaných jména činitelská (*nomina agentis*): na složené deverbativní názvy osob s příponami *-tel* a *-č*. Omezíme se pouze na některé aspekty těchto pojmenování, zejména onomaziologické a lexikálně-sémantické. Motivuje nás k tomu mj. fakt (viz např. Šlosar, 1999: 31), že kompozita s koncovým členem deverbálním vývojově představují nejdynamičtější typ substantivních kompozit – početně i významovou diferenciací (což vyplývá z bohatých možností sémantického doplnění deverbálního koncového členu).

Složené deverbativní názvy osob jsme excerpovali převážně z korpusu SYN2010 na základě odvozených činitelských jmen uvedených v TŠČ 2 (1967: 17–46) a ověřili v databázi LEXIKO a v Retrográdním slovníku ČNK. Oproti našemu dřívějšímu zpracování kompozit založenému především na SSJČ (Bozděchová, 1994) jsme rozšířili materiál o korpusové texty (včetně databáze Neomat), SSČ a SN. Analyzovaný korpus tak tvoří 110 složených názvů se sufixem *-tel*, utvořených od 61 základových sloves a 132 složených názvů se sufixem *-č*, utvořených od 71 základových sloves.

Úvodem tři záměrná terminologická zjednodušení, která považujeme za oprávněná a výhodná pro popis vybraných složených názvů tzv. činitelských jmen (výhodnost ostatně dokazují i doklady z korpusu):

1) Kompozita s činitelskými sufixy *-tel* a *-č* označujeme jako **deverbativní názvy osob**; toto názvosloví mj. užívá a (přesvědčivě) zdůvodňuje Štícha (2011, s. 36). Ačkoliv při popisu

vycházíme z formy a (pro přehlednost) podle ní postupujeme (jména se slovtvornými příponami, příp. jejich variantami *-tel* a *-č*), pokoušíme se analýzou našeho materiálu mj. ilustrovat, že termín *činitelská jména* ne vždy a zcela odpovídá (sémanticky a onomaziologicky) právě ani složeným pojmenováním (mnohdy dokonce méně než činitelským derivátům).

2) Nerozlišujeme typy složených jmen podle syntakticko-sémantických vztahů mezi jejich členy (byť je to, a to i didakticky, běžné), neboť nás zajímá onomaziologický proces a jejich onomaziologická struktura, pro něž tato klasifikace není funkční. Právě kompozita s 2. (určovaným) členem deverbálním často umožňují dvojí výklad sémanticko-syntaktického vztahu mezi členy: dějové jméno může vzniknout až při skládání, často je však lze druhotně chápat také jako utvořené (derivované) přímo. Navíc 2. člen a formálně shodný derivát vždy nemusejí být významově synonymní (viz např. Mitter, 2006: 33 aj.). Jak dále ukázal např. Šlosar (1999), vztah mezi oběma členy kompozit nemusí být jednoznačně determinován syntakticky: jde o naznačení sémantického vztahu, který může dojít syntaktického vyjádření ve větné struktuře, ale nemůžeme předpokládat, že by z ní kompozitum bylo nutně odvozeno. Klasifikace slovtvorných způsobů tvoření jmen typu *velkopěstitel* a *bacilonosič* (sémanticko-syntakticky jsou to vazebná modifikační determinativa) se tak jeví jako alternativní (viz četné a běžné paralelní interpretace vztahu slovtvorné fundace/motivace).

3) Vzhledem k onomaziologicko-sémantickému zaměření tohoto příspěvku dále rozšiřujeme pojetí kompozice: do excerptce zařazujeme také některé názvy osob s (morfologicky nebo slovnědruhově) nevyhraněnou první částí – ne vždy jde o skutečný nebo celý slovní základ, a tedy o 1. člen kompozit. Tyto slovtvorné komponenty jsou českého i cizího původu a lze je chápat jako afixoidy¹. Zahrnujeme je především pro jejich onomaziologicko-sémantickou hodnotu srovnatelnou s plnovýznamovými slovy a členy kompozit (obvykle pojmenovávající okolnosti či relace časové, následnost, zástupnost, společenství aj., viz např. *praprarodič – předeek, pradávny člen; místodržitel – zástupce držitele; exmajitel – bývalý majitel – pár Jágrových ex; spoluhráč – hrát spolu*), pro synchronně vesměs zřetelně vnímanou a rozpoznatelnou (složenou) strukturu jimi utvořených názvů a pro produktivnost těchto názvů systémovou (mnohdy téměř paradigmaticnost, podmíněnou sémanticky) i komunikativní².

2 Složené deverbativní názvy osob

Deverbativní názvy osob představují poměrně vyhraněnou slovtvornou kategorii (jejich lexikální význam se do značné míry kryje s významem slovtvorným nebo se na něm zakládá), zároveň se však stýkají s kategorií (deverbativních) názvů prostředků činnosti (což je dáno průnikem onomaziologických kategorií – někdy lze substanci pojímat jako původce i prostředek činnosti), příp. s kategorií názvů nositelů vlastností (onomaziologicky jsou některé činnosti chápány i jako konstantní, charakteristické vlastnosti substance).³

Onomaziologickým základem deverbativní názvů osob je vztah substance a děje, realizovaný dvoučlennou strukturou převážně afixální (zřídka bezafixální – *sluha*). Afixálně-kompoziční struktura se slovtvorným (tradičně: činitelským) sufixem (vyjadřujícím osobovost) naplňuje tento vztah explicitněji a přesněji (než struktura derivátů): koncovým členem (jeho slovtvorným slovesným základem) se pojmenovává děj, jeho možná doplnění sufixem (konatel děje) a předním členem: je-li základové sloveso 2. členu jednoargumentové,

¹ K vymezení kompozit a afixoidů viz např. Bozděchová, 1994; Mitter, 2003 a 2006.

² O slovtvorné produktivitě viz blíže Štícha, 2007.

³ Viz Dokulil, 1967: 14.

v 1. členu se pojmenovává původce (*infrazářič*), lokus (*horolezec*), je-li víceargumentové, pojmenovává se nejčastěji patiens (*knihvazač*), méně často kvalitativní atribut (*dlohospáč*). Slovtvornou strukturou a explicitností se tak kompozita přibližují několikaslovným pojmenováním založeným na (derivovaných) deverbativních názvech osob (*ředitel koncernového podniku, prvoligový hráč*).⁴

Repertoár sufixů deverbativních názvů osob u derivátů (viz Štícha, 2011: 37) a kompozit se do značné míry shoduje, jejich distribuce a zastoupení se však liší: srov. např. produktivní *volič, provozovatel* a okrajové *kůrodrtič, drobnopěstitel*, nebo naopak bohatší zastoupení kompozit typu *horolezec* než derivátů typu *letec* aj. Obdobně jako u derivátů jsou mezi kompozity se sufixy *-tel* a *-č* zastoupeny názvy osob dvou hlavních významových kategorií (srov. Štícha, 2011: 46): 1. názvy vykonavatelů povolání – profesí (*radiohlasatel, dřevoobráběč*) a pracovních funkcí (*místoředitel*) a 2. názvy vykonavatelů různorodých (i neprofesních) sociálních rolí založených na činnosti (*znovuobnovitel, drobnopěstitel, velkoodběratel, zvonkohráč, prvovolič, speleopotápěč*).

2.1 Složené deverbativní názvy osob se sufixem *-tel*

V rámci deverbativních názvů osob se jako dominantní uplatňují slovtvorné sufixy *-tel* a *-č*: Dokulil (1967: 17) označuje jména se sufixem *-tel* jako nejvýraznější slovtvorný typ názvů živých bytostí podle činnosti, také Štícha (2011: 46) řadí sufix *-tel* mezi nejvýznamnější slovtvorné sufixy pro tvorbu názvů osob (z hlediska produktivity i komunikačního významu). Jak Štícha (tamtéž) uvádí, tento sufix je významný proto, že se jím ze sloves téměř neomezeně tvoří názvy osob z hlediska jejich dlouhodobé či jen krátkodobé činnosti, která jim přisuzuje tu či onu sociální roli a v tomto smyslu je charakterizuje.

2.1.1 Aspekty formální

Složené deverbativní názvy osob se sufixem *-tel*⁵ se tvoří obdobně jako při derivaci od sloves obojího vidu⁶, jednoznačně však převažují nedokonavá slovesa (z 61 doložených základových sloves je jen 8 dokonavých: *objevit, obnovit, pojistit, sjednotit, spasit, stvořit, učinit, zásobit*), srov. kompozita *velkonakladatel, videopůjčovatel, samozásobitel* x *zeměstvořitel, znovuobnovitel, znovusjednotitel*). Základová slovesa jsou většinou předmětová, zejména přechodná (bezpředmětová zcela výjimečně: *cyklocestovatel*), vesměs dějová akční (*prvopěstitel, malochovatel, kvazilčitel*), méně často neakční (*místodržitel, staroobyvatel, spoluživitel, samoživitel*). Ke všem z nich se tvoří také paralelní deriváty (v korpusu SYN2010 nejsou doloženy názvy *+pitel, tlačitel, *slibovatel*, zachycuje je však (jako

⁴ 1. Srov. Dokulil (1967: 13): jména činitelská (nomina agentis), jména dějového činitele = pojmenování bytostí, zprav. osoby, řídčeji jiné živé bytosti, podle činnosti pro ni charakteristické (jen okrajově přisuzujeme činnost věcem neživým, podkladem bývá personifikace – *chrlič*) nebo zvláštní povaha přisuzované činnosti (*hořák*).

2. Vzhledem k výše uvedenému se nebudeme podrobněji zabývat slovtvornými formanty kompozit (činitelskými sufixy a jejich variantami a spojovacími vokály – vesměs jde o tvoření vlastních kompozit s konektémem *-o-*). Slovtvorné sufixy a obecnou formální i významovou charakteristiku činitelských jmen podrobněji popisuje zejména Dokulil (1967: 13–124 a obdobně v MČ 1: 233–245) a Štícha (2011: 25–272), příslušná kompozita viz např. Bozděchová (1994), Šlosar (1999), Mitter (2003, 2006).

3. Zahrnujeme (v souladu s TSC 2, 1967) příklady deverbativních názvů osob tvořených nejen pravidelně, ale i nepravidelně, viz např. *majitel* – anomálně utvořeno z rozšířeného přítentního kmene *maj-*, nebo *spotřebitel* – anomálně z primárního kmene nedokonavého slovesa *spotřebovat*, popř. z dějového jména *spotřeba* (základové sloveso **spotřebit* sice SSSJČ uvádí, ale neuzívá se).

⁵ Seznam excerpovaných složených deverbativních názvů osob se sufixem *-tel* viz Příloha I.

⁶ Srov. Dokulil (1967: 22–23) tzv. jména vykonavatelská (od nedokonavých sloves) a vykonatelská.

příznakové) PSJČ: *pitel* žert. a zast. *piják*, *slibovatel* výraz málo užívaný, SSJČ: *tlačitel* řidč. poněk. zast. V souladu se základní (a převažující) onomaziologickou funkcí – pojmenování bližšího doplnění děje (vyjádřeného základovým slovesem 2. členu) – mají 1. členy kompozit jmennou nebo adverbialní povahu. Zejména u nových a neologických názvů jsou hojně 1. členy cizího původu, včetně fragmentárních (*agropodnikatel*, *ekopěstitel*, *wifi-provozovatel*).

2.1.2 Aspekty sémantické

Sémantické spektrum dějů pojmenovaných základovými slovesy je bohaté, někdy jde o (široce pojatý) vztah (*skoromajitel*, *praobyvatel*) či funkci (*spoluručitel*, *megaspotřebitel*). Ve složených názvech se sufixem *-tel* jsou osoby charakterizovány zpravidla činnostmi, které nemají charakter fyzické, řemeslné nebo vůbec výdělečné práce (*samooslavovatel*, *prvopachatel*, *samozásobitel*, *spolucestovatel*), zřídka jde také o činnosti, které jsou povoláním (*dvojředitel*, *pornovydavatel*). Bývají to častěji pracovní funkce nebo činnosti, které mají určité rysy povolání, ale sociální status povolání nemají nebo se jako povolání běžně nechápu (*cyklocestovatel*), dále profese, jejichž status názvů povolání není zcela jasný (např. *malochovatel*, *biopěstitel*), příp. činnosti, které se provádějí v rámci povolání (např. *mezivelitel*). Zastoupeny jsou také názvy rolí administrativních a administrativně-manážerských (*spolupředkladatel*, *exzaměstnavatel*). Přesah od názvů osob existuje k názvům institucí (*bankopojistitel*, *prvopojistitel*, *spoluvyhlašovatel*, *velkozaměstnavatel*, *velkoznečišťovatel*). S výjimkou přeneseného názvu *Videoučitel* (výukový program) pojmenovávají tato kompozita pouze osoby (nikoliv nástroje nebo pomůcky).

Vzhledem k tomu, že převažuje pojmenování činností nefyzické povahy, vyjadřuje 1. člen hlavně objekt děje (*pornovydavatel*, někdy zahrnující i původce – *sebetřýznitel*, *samozásobitel*) nebo průvodní okolnosti děje (*cyklocestovatel*, *znovuobnovitel*, *mediazastupitel*). Ve většině případů jsou 1. členy pojmového (denotačního) charakteru, čtenější jsou určení s významovým odstínem společenství, zástupnosti, původu nebo kvanta a kvantifikace, opakování děje (*spolunavrhovatel*, *spolupřekladatel*, *místodržitel*, *místoředitel*, *exředitel*, *mnohotrpitel*, *prvožadatel*, *dvojředitel*, *omnispotřebitel*, *znovusjednotitel*, *stáleslibovatel*). Některé názvy mohou nabývat díky 1. členu konotační a pragmatické odstíny, související s vyjádřením míry, především vyšší a vysoké (*arcinepřítel*, *megaspotřebitel*, *superznečišťovatel*, *superpodnikatel*), a s hodnocením, často založeným na naznačení pravosti – nepravosti (*kvaziléčitel*, *lžistavitel*, *pseudopodnikatel*, *skoromajitel*, *takypisovatel*).

2.1.3 Aspekty stylové

Jak uvádí Štícha (2011: 46), sufix *-tel* je vysoce komunikačně produktivní (v korpusu SYN zaznamenal zhruba 1 200 derivátů) a je zároveň v současné češtině ze všech sufixů, jimiž se tvoří názvy osob, nejsilněji potenciálně stylově neutrální. V našem materiálu jsou mezi kompozity nejčastější běžné a stylově neutrální názvy, méně zastoupena jsou slova spíše formální povahy (*samoživitel*, *spolužadatel*, *spolunavrhovatel*, *spolupředkladatel*, *prvopojistitel*, *spoluručitel*, *samospasitel*, *sebetřýznitel*). Mezi stylově příznakové patří názvy ve výkladových slovnících označené jako užívané málo (*mnohotrpitel*, *stáleslibovatel*) nebo řidčeji (*spolučinitel*), příp. jako zastaralé (*knihtlačitel*). Nejčastější stylovou sférou užívání kompozit v SYN2010 jsou publicistické texty (*bankopojistitel*, *dvojředitel*, *omnispotřebitel*, *prvočinitel*, *veleředitel*, *znovuobnovitel*), příp. beletrie (*mezivelitel*, *zadostučinitel*). Ve stylové bezpříznakovosti (nebo případné příznakovosti) se kompozita vesměs shodují se svými paralelními deriváty, výjimkou jsou dva výrazně příznakové názvy (doložené v korpusu SYN2010): *pitel* (PSJČ: žert. a zast.) a *tlačitel* (řidč. poněk. zast.). Přibližně 1/5 názvů našeho

materiálu tvoří neologismy (uvedené v databázi Neomat a SN), v korpusu SYN2010 je navíc několik nových názvů, tvořených příležitostně (*pop-spotřebitel, vínobuditel, vínapitel*).

2.2 Složené deverbativní názvy osob se sufixem -č

Sufix *-č* (a ojediněle se vyskytující rozšířené varianty *-ač, -ič, -eč*) jako (i vývojově) druhý nejdůležitější sufix deverbativních názvů osob hraje ve srovnání se sufixem *-tel* slovtvorně i komunikačně (co do rozsahu využití a produktivnosti) méně významnou roli. Jak konstatuje Štícha (2011: 42), slovníky zaznamenávají přibližně stejný počet substantiv odvozených sufixem *-tel* a *-č*, avšak deriváty na *-č* jsou jako názvy osob méně vyhraněnou a relativně méně významnou kategorií, neboť pojmenovávají často jak osobu, tak neživý předmět (např. *nosič*), někdy pouze neživý předmět, tedy zejména nástroj (*kráječ*), příp. rostlinu (*vstavač*).

2.2.1 Aspekty formální

Obdobně jako deriváty se také složené názvy osob se sufixem *-č*⁷ tvoří výhradně od sloves nedokonavých, a to převážně předmětových (*gramoměnič, kamenobrusič, radioplánovač*), bezpředmětová jen zcela výjimečně (*dlohospáč*). Základová slovesa jsou vesměs dějová akční (*dřevoobráběč, kůrodrtič, samoprodavač, prvovolič*), méně často neakční (*spoluuchazeč, infrazářič*), ke všem existují paralelní deriváty. V korpusu SYN2010 nejsou doloženy názvy *hojič* (poněk. zast. a řidč.), *klestič, snímač, vkladač, *omlouvač, *podváděč, ukladač, zakladač*, zachycené v SSJČ, a *uctívač*, uvedené v PSJČ. V souladu se základní (a převažující) onomaziologickou funkcí – pojmenování bližšího doplnění děje (vyjádřeného základovým slovesem 2. členu) – mají 1. členy kompozit jmennou nebo adverbialní povahu (*sklofoukač, rychlorazič*). Obdobně jako u kompozit se sufixem *-tel* jsou zejména u nových a neologických názvů se sufixem *-č* četné 1. členy cizího původu, včetně fragmentárních (*audiosnímač, infraovládač, perfovazač, CD-nosič*).

2.2.2 Aspekty sémantické

Složené deverbativní názvy osob se sufixem *-č* pojmenovávají podobně jako deriváty s tímto sufixem nejčastěji povolání, která spočívají v manuální, fyzické činnosti – jsou to obvyklé i speciální a specializované profese často řemeslného charakteru (*dřevoobráběč, rychlotavič, spolutopič*) nebo expresivní výrazy, vesměs záporně hodnotící nebo ironické (*všerobíječ, sebeomlouvač, sebezpožírač*). Jak ukazuje analýza dokladů ČNK, velká většina derivátů se sufixem *-č* užívaných v dnešní češtině slouží k pojmenování jak osob, tak prostředků (viz Štícha, 2011: 65). V námi analyzovaném korpusu 132 kompozit je poměr názvů pojmenovávajících osobu, nástroje a obojí (osoby i nástroje) 71 : 58 : 3, tzn. téměř vyrovnaný počet názvů osob a prostředků, avšak na rozdíl od derivátů zanedbatelně nízký počet názvů má významy oba. Důvodem je pojmová (sémantická) specifikace vykonavatele vyjádřená 1. členem kompozita, srov. *zakladač, vkladač* (Ma, Mi) a *velkozakladač, samovkladač* (Mi). K 71 (společným) základovým slovesům existuje 29 derivátů pojmenovávajících osobu i přístroj (*měnič, měřič, míchač, nabíječ, nakládač, nosič, ovladač, podavač, přenašeč, přijímač, rozbíječ, řidič, sráč, topič, trhač, vařič, vazač, vkladač, vodič, vyhazovač, vysílač, zakladač, zapalovač*) a jen 3 složené názvy s oběma významy (*elektrosvářeč, časoměřič, jídlonosič*). U nového názvu *samoprodavač* jsme zaznamenali specifikaci pojmu vykonavatele z pojmenování osoby (Ma: *prodavač, velkoprodavač*) na pojmenování neosobní (Mi: *samoprodavač* = velkoobchodní balení výrobků, ze kterého se odebírají jednotlivá spotřebitelská balení). Derivát *svářeč* pojmenovává pouze osobu (= kdo odborně provádí

⁷ Seznam excerpovaných složených deverbativních názvů osob se sufixem *-č* viz Příloha II.

svařování), složený název *elektrosvářeč* osobu i přístroj (Ma – pracovník svářející kovy elektrickým proudem, Mi – přístroj na svařování kovů elektrickým proudem).

Sufix *-č* se uplatňuje především pro tvoření názvů osob jako vykonavatelů povolání nebo činnosti profesního charakteru (*spolutopič, kamenobrusič, uzlovazač, dřevoobráběč, kamenolamač*), méně často názvů osob jako vykonavatelů neprofesních sociálních rolí (*biomíchač, spoluvyznavač, velkonakupovač, šéfyjednavač*), příp. vykonavatelů charakterizační činnosti nebo sklonu k nějaké, zpravidla nežádoucí činnosti (*sebemrskáč, sebeomlouvavač, všedrtič*).

Vzhledem k tomu, že u těchto kompozit převažuje pojmenování činností fyzické povahy, vyjadřuje 1. člen častěji (přímý) objekt děje (*dřevoobráběč, kamenobrusič, loutkovodič, všedrtič*, někdy zahrnující i původce – *sebeomlouvavač*), méně často jeho průvodní okolnosti (*rychloměnič, dlouhospáč*). Převažují 1. členy pojmového (denotačního) charakteru, početnější jsou určení s významovým odstínem společenství, původu nebo kvanta a kvantifikace (*spoluposluchač, spoluřidič, praparodič, exspoluhrač, mininakladač, megaměnič, prvovolič*). Četná kompozita nabývají díky 1. členu různé konotační a pragmatické odstíny, související s vyjádřením míry, především vyšší a vysoké (*megabavič, superpotápěč, supervyhazovač*), a s hodnocením, často založeným na naznačení pravosti – nepravosti (*antibavič, takyhráč*).

2.2.3 Aspekty stylové

Kompozita se sufixem *-č* jsou převážně stylově neutrální názvy. V našem materiálu je přibližně 1/5 názvů stylově příznakových: podle charakteristik ve výkladových slovnících jsou to výrazy málo užívané (*pivovařič, zectilupič*), poněkud zastaralé (*spoluposluchač*) nebo řídké (*dlouhospáč, kamenolamač, spoluvyznavač, velkonakupovač, kamenolamač, dlouhospáč, životabudič*), slangové (*gramoměnič, radiopřijímač, uzlovazač*) nebo odborné či profesní (*plodonosič, loutkovodič, mladolamač, samovkladač, velkozakladač*). Vyskytují se i názvy expresivní nebo hanlivé (*sedmispáč, velkohledač, darmožráč*). Nejčastější stylovou sférou kompozit ze SYN2010 jsou texty odborné (*CAM-počítač, iontoměnič, mikrovysílač, vrubonakladač*) a publicistické (*exspoluhrač, minivysílač, směnkopalič, supernosič*), v nichž se využívají také názvy expresivní a evaluativní – ironické a hanlivé (*darmožráč, kostičezač, etnočistič, samoholič, všedrtič*). Přibližně 30 % názvů tvoří neologismy (uvedené v databázi Neomat a SN).

3 Korpuse a složené deverbativní názvy osob

Na základě korpusových dat lze usuzovat o potenciálu tvoření složených názvů se sufixy *-tel* a *-č* podle jejich zaznamenaného počtu a počtu jejich výskytů. Podle údajů z Retrográdního slovníku je poměr derivátů a kompozit se sufixem *-tel* (z celkového počtu 438 slov): **88,8 % : 11,2 %** a se sufixem *-č* (z celkového počtu 389 slov): **95,9 % : 4,1 %**. Porovnáme-li toto procentní zastoupení kompozit s dřívějšími, „předkorpusovými“ údaji, dojdeme v podstatě ke shodě: Helcl (1957) konstatoval, že kompozita představují asi 2–3 % slovní zásoby, obdobně Poštolková – Roudný – Tejnor (1983) uvádějí 3–4 %, přičemž kompozit je zhruba dvakrát více v odborném názvosloví (7 %) než v běžně sdělovací vrstvě. Nověji se statisticky kompozita vyčísľují také v rámci neologických slov: ve slovnících neologismů (2004) tvoří více než 27 % všech neologismů, ze 76 kořených morfémů kompozit je až 57 cizího původu (Lotko, 2000).

Potenciál tvoření složených názvů od slovesných základů zároveň potvrzuje také námi (zjištěná a doložená) existence **110 kompozit** se sufixem *-tel* od **61** základových sloves a **132 kompozit** se sufixem *-č* od **71** základových sloves:

Sufix *-tel*:

K 24 z doložených slovesných základů existuje 24 derivátů a 68 kompozit:

| | | |
|----------|-----------------------------------|--|
| 6 | <i>pěstitel</i> (44.) | <i>biopěstitel, drobnopěstitel, ekopěstitel, malopěstitel, prvopěstitel, velkopěstitel</i> |
| 5 | <i>podnikatel</i> (6.) | <i>agropodnikatel, malopodnikatel, spolupodnikatel, superpodnikatel, velkopodnikatel</i> |
| | <i>ředitel</i> (1.) | <i>dvojředitel, exředitel, místoředitel, spoluředitel, veleředitel</i> |
| 4 | <i>majitel</i> (4.) | <i>exmajitel, skoromajitel, spolumajitel, velkomajitel</i> |
| 3 | <i>držitel</i> (27.) | <i>místodržitel, samodržitel, spoludržitel</i> |
| | <i>chovatel</i> (37.) | <i>drobnochovatel, maločovatel, velkochovatel</i> |
| | <i>obyvatel</i> (3.) | <i>praobyvatel, spoluobyvatel, staroobyvatel</i> |
| | <i>uživatel</i> (7.) | <i>prvouživatel, samouživatel, spoluživatel</i> |
| | <i>činitel</i> (22.) | <i>prvočinitel, spolučinitel, zadostčinitel</i> |
| | <i>ředitel</i> (1.) | <i>dvojředitel, exředitel, místoředitel</i> |
| | <i>spotřebitel</i> (251.) | <i>megaspotřebitel, omnispotřebitel, pop-spotřebitel</i> |
| | <i>vydavatel</i> (35) | <i>pornovydavatel, samovydavatel, spoluvydavatel</i> |
| 2 | <i>dodavatel</i> (15.) | <i>subdodavatel, velkododavatel</i> |
| | <i>nakladatel</i> (42.) | <i>pornonakladatel, velkonakladatel</i> |
| | <i>objevitel</i> (63.) | <i>spoluobjevitel, znovuobjevitel</i> |
| | <i>odběratel</i> (33.) | <i>maloodběratel, velkoodběratel</i> |
| | <i>pachatel</i> (13.) | <i>prvopachatel, spolupachatel</i> |
| | <i>pojistitel</i> (94.) | <i>bankopojistitel, prvopojistitel</i> |
| | <i>(ne)přítel</i> (9./2.) | <i>arcinepřítel, expřítel</i> |
| | <i>skladatel</i> (20.) | <i>spoluskladatel, superskladatel</i> |
| | <i>trpítel</i> (152.) | <i>mnohotrpítel, spolutrpítel</i> |
| | <i>zakladatel</i> (19.) | <i>spoluzakladatel, znovuzakladatel</i> |
| | <i>zaměstnavatel</i> (12.) | <i>exzaměstnavatel, velkozaměstnavatel</i> |
| | <i>zastupitel</i> (14.) | <i>mediazastupitel, takyzastupitel</i> |

Z 10 nejfrekventovanějších derivátů má 8 derivátů dvě a více paralelních kompozit: *podnikatel* (9 283 výskytů) šest (z nich *malopodnikatel* má 29 výskytů), nejfrekventovanější *ředitel* (24 415 výskytů) pět kompozit, viz tabulka:

| | | | | |
|----|--------------------------|---------------|--|-------------------------|
| 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 | 160. <i>exředitel</i> 295. <i>spoluředitel</i> 363. <i>místoředitel</i> <i>dvojředitel</i> <i>veleředitel</i> | 28 3 2 |
| 2. | <i>přítel</i> | 23 968 | 152. <i>expřítel</i> | 31 |
| 3. | <i>obyvatel</i> | 19 459 | 195. <i>praobyvatel</i> 247. <i>spoluobyvatel</i> <i>staroobyvatel</i> | 13 6 |
| 4. | <i>majitel</i> | 15 626 | 55. <i>spolumajitel</i> 396. <i>velkomajitel</i> <i>exmajitel</i> <i>skoromajitel</i> | 485 1 |
| 5. | <i>učitel</i> | 10 943 | <i>roboučitel</i> <i>Videoučitel</i> | |
| 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 | 157. <i>malopodnikatel</i> 161. <i>velkopodnikatel</i> 246. <i>spolupodnikatel</i> 278. <i>agropodnikatel</i> 420. <i>pseudopodnikatel</i> | 29 27 6 4 1 |

| | | | | |
|-----|---------------------|-------|---|--------|
| | | | <i>superpodnikatel</i> | |
| 7. | <i>uživatel</i> | 8 373 | 411. <i>spoluživatel</i> 421. <i>prvouživatel</i> <i>samouživatel</i> | 1 1 |
| 8. | <i>spisovatel</i> | 7544 | 409. <i>takyspisovatel</i> | 1 |
| 9. | <i>nepřítel</i> | 7377 | 242. <i>arcinepřítel</i> | 7 |
| 10. | <i>představitel</i> | 6912 | <i>expředstavitel</i> | |

Sufix -č:

K 25 z doložených slovesných základů existuje 25 derivátů a 88 kompozit:

- 12 nosič** (16) *audionosič, bacilonosič, CD-nosič, DVD-nosič, energonosič, jídlonosič, LP-nosič, parazitonosič, plodonosič, supernosič, videonosič, vironosič*
- 7 hráč** (1) *exspoluhráč, protihráč, spoluhráč, superhráč, takyhráč, videohráč, zvonkohráč*
- 6 měnič** *CD-měnič, gramoměnič, iontoměnič, megaměnič rychloměnič, superměnič*
- (na/v/u/za)kladač/kládač** (303.)
mininakládač, samonakladač/ samonakládač, samovkladač, truboukladač, velkozakladač/ velkozakládač, vrubonakladač
- 5 vazač** (171.) *knihvazač, perfovazač, samovazač, termovazač, uzlovazač*
- 4 hledač** (22.) *bohohledač, metahledač, pokladohledač, velkohledač*
- přijímač** *radiopřijímač, selsyn-přijímač, stereopřijímač, videopřijímač*
- vodič** (27.) *elektrovodič, fotovodič, loutkovodič, polovodič*
- vysílač** *mikrovysílač, minivysílač, radiovysílač, selsyn-vysílač*
- 3 počítač** *CAM-počítač, cyklopočítač, superpočítač*
- rodič** (2) *exrodič, praprarodič, prarodič*
- spáč** (28.) *dlohospáč, sedmispáč, spoluspáč*
- vaříč** (91.) *dvouvaříč, elektrovaříč, pivovaříč*
- 2 bavič** (25.) *antibavič, megabavič*
- budič** *chutěbudič, životabudič*
- drtič** *kůrodrtič, všedrtič*
- lamač** (67.) *kamenolamač, mladolamač*
- měřič** (94.) *časoměřič, zeměměřič*
- posluchač** (6.) *divoposluchač, spoluposluchač*
- prodavač** (11.) *samoprodavač, velkoprodavač*
- potápěč** (15.) *speleopotápěč, superpotápěč*
- přenašeč** *neuropřenašeč, spolupřenašeč*
- řidič** (3.) *pseudořidič, spoluřidič*
- vyjednavač** (20.) *spoluvyjednavač, šéfyjednavač*
- zářič** *gamazářič, infrazářič*

Z 10 nejfrekventovanějších derivátů mají 3 deriváty dvě a více paralelních kompozit: *hráč* (22088 výskytů) sedm kompozit (z nich *spoluhráč* má 2147 výskytů); ke 4 z nich kompozita nejsou doložena (*hasič, uchazeč, lupič, vypravěč*), viz tabulka:

| | | | | |
|----|--------------------|--------------|--|-------------------------|
| 1. | <i>hráč</i> | 22088 | 8. <i>spoluhráč</i> 18. <i>protihráč</i> 283. <i>superhráč</i> <i>exspoluhráč</i> <i>takyhráč</i> <i>videohráč</i> | 2147 411 2 |
|----|--------------------|--------------|--|-------------------------|

| | | | | |
|-----|------------------|-------|--|-----------|
| | | | <i>zvonkohráč</i> | |
| 2. | <i>rodič</i> | 21305 | 14. <i>prarodič</i> 153. <i>praprarodič</i> <i>exrodič</i> | 658 16 |
| 3. | <i>řidič</i> | 17055 | <i>pseudořidič</i> <i>spoluřidič</i> | |
| 4. | <i>hasič</i> | 7128 | | |
| 5. | <i>volič</i> | 4322 | 183. <i>prvovolič</i> | 11 |
| 6. | <i>posluchač</i> | 3612 | <i>spoluposluchač</i> | |
| 7. | <i>uchazeč</i> | 2385 | | |
| 8. | <i>spoluhrač</i> | 2147 | <i>divoposluchač</i> | |
| 9. | <i>lupič</i> | 1695 | | |
| 10. | <i>vypravěč</i> | 1385 | | |

V korpusových textech jsme dále ověřili předpoklad, že nejen počet existujících složených deverbativních názvů se sufixem *-tel* a *-č*, ale také počet jejich výskytů je několikanásobně nižší než počet paralelních derivátů a jejich výskytů. Srov. např. **-tel**: nejvyšší počet výskytů: *ředitel* **24 415** (*exředitel* 28), *spolumajitel* **485**; **-č**: nejvyšší počet výskytů *hráč* **22088** (*spoluhrač* **2147**), *ranhojič* **75** apod.:

| | | | | | | |
|------|------------------------|------------|--|-----|-------------------|---------------|
| 55. | <i>spolumajitel</i> | 485 | | 4. | <i>majitel</i> | 15626 |
| 70. | <i>subdodavatel</i> | 268 | | 15. | <i>dodavatel</i> | 4822 |
| 73. | <i>spoluzakladatel</i> | 229 | | 19. | <i>zakladatel</i> | 2719 |
| 92. | <i>místodržitel</i> | 143 | | 27. | <i>držitel</i> | 1729 |
| 98. | <i>spolupachatel</i> | 132 | | 13. | <i>pachatel</i> | 5612 |
| 114. | <i>spolupořadatel</i> | 79 | | 16. | <i>pořadatel</i> | 3701 |
| 152. | <i>expřítel</i> | 31 | | 2. | <i>přítel</i> | 23 968 |
| 157. | <i>malopodnikatel</i> | 29 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| 160. | <i>exředitel</i> | 28 | | 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 |
| 161. | <i>velkopodnikatel</i> | 27 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |

| | | | | | | |
|------|--------------------|-------------|--|------|--------------|--------------|
| 8. | <i>spoluhrač</i> | 2147 | | 1. | <i>hráč</i> | 22088 |
| 14. | <i>prarodič</i> | 658 | | 2. | <i>rodič</i> | 21305 |
| 18. | <i>protihrač</i> | 411 | | 1. | <i>hráč</i> | 22088 |
| 69. | <i>ranhojič</i> | 75 | | - | <i>hojič</i> | |
| 74. | <i>zeměměřič</i> | 67 | | 94. | <i>měřič</i> | 43 |
| 137. | <i>časoměřič</i> | 21 | | 94. | <i>měřič</i> | 43 |
| 144. | <i>knihvazač</i> | 18 | | 171. | <i>vazač</i> | 13 |
| 153. | <i>praprarodič</i> | 16 | | 2. | <i>rodič</i> | |
| 161. | <i>bacilonosič</i> | 15 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| 183. | <i>prvovolič</i> | 11 | | 5. | <i>volič</i> | 4322 |

Zaznamenali jsme poměrně vysoký počet jednovýskytových složených názvů (zejména se sufixem *-č*): podle Retrográdního slovníku ČNK má z 49 kompozit se sufixem *-tel* jen 15 víc než 10 výskytů, 7 kompozit je jednovýskytových, z 16 kompozit se sufixem *-č* má 11 víc než 10 výskytů, 2 kompozita jsou jednovýskytová. Tato fakta však naznačují potenciál tvoření složených názvů. Obdobně lze vnímat také obnovení (oživení) několika zastaralých nebo méně užívaných derivátů v kompozitech: *pitel*, *vkladač*, *omlouváč*, *uctívač*, *podváděč*, *ukladač*, *zakladač* (*vínapitel*, *samovkladač*, *sebeomlouváč*, *sebeuctívač*, *sebepodváděč*, *trouboukladač*, *velkozakladač*), příp. fakt, že ojedinele se tvoří složené názvy paralelní s nízkofrekvenčními deriváty: 234. *samozásobitel* – 7 výskytů a 185. *zásobitel* – 15 výskytů, 209. *spolutrpitel* – 10 výskytů a 149. *trpitel* – 32 výskytů, 267. *mrskač* – 3 výskytů a 349. *sebemrskač* – 2 výskytů, 144. *knihvazač* – 18 výskytů a 171. *vazač* – 13 výskytů.

4 Závěr

Jak jsme se na základě dílčích korpusových dat v tomto příspěvku pokusili stručně dokumentovat, slovtvorná kompozice hraje v současné češtině roli: uplatňuje se při tvoření nových pojmenování a osvědčuje se při užívání pojmenování již existujících. Vybrané složené deverbativní názvy osob podle činnosti se v obecných rysech shodují s paralelními deriváty, odlišnosti jsou v podstatě dány odlišností slovtvorné derivace a kompozice.

Z analýz vybraného typu kompozit se sufixem *-tel* a *-č* vplynuly dílčí poznatky:

1) Pojmově-sémantická utvářenost složených pojmenování osob potvrzuje slovtvornou nosnost kompozit: derivační sufix jako nositel (prostředek vyjádření) slovtvorné kategorie názvu (vykonavatel děje) se spojuje s kompozicí prvního a druhého členu doplňující (spoluvyjadřující a upřesňující) pojmový obsah v pojmenovací celek.

2) Na rozdíl od paralelních vybraných derivovaných názvů pojmenovávají složené názvy zpravidla užší či přesněji vymezenou, specializovanou skupinu vykonavatelů příslušné činnosti nebo děje: názvy se slovtvorným sufixem *-č* se na rozdíl od derivátů velmi zřídka překrývají s názvy prostředků – jejich 1. členy specifikují a rozlišují pojmenování osoby nebo prostředku. V kompozitech se 1. člen také podílí na celkové pragmatice a stylové charakteristice názvu, a to mnohdy odlišně od paralelního derivovaného názvu.

3) Složené a odvozené názvy se sufixy *-tel* a *-č* se shodují v následujících rysech: názvy se sufixem *-tel* pojmenovávají pouze osoby, nikoliv nepersonické entity (výjimka: *Videoučitel*), a to vykonavatele činností nefyzických, méně často povolání. Sufix *-č* se naopak uplatňuje u názvů osob i prostředků (byť u obou typů názvů v různé míře), ve složených názvech se 1. členem příslušný význam specifikuje (odlišné: *prodavač* – *samoprodavač*).

Zjištěný počet složených deverbativních názvů osob odpovídá dosavadní tendenci tvoření kompozit v celé slovní zásobě (tyto názvy nejsou omezené ani specializované pro odbornou a neologickou oblast). Jak excerpované doklady naznačují, jejich onomaziologický základ (vztahu substance a děje) nachází různorodé a stále širší (specifičtější) sémantické naplnění. Vzhledem k tomu i vzhledem k výskytu názvů příznakových a k narůstajícímu podílu uplatňování prvků (slovtvorných základů) cizího původu lze zejména pro některé typy složených deverbativních názvů osob (především se sufixem *-č*) předpokládat vyšší potenciál jejich tvoření.

LITERATURA

BOZDĚCHOVÁ, I. (1994): *Tvoření slov skládáním*. Praha: nakladatelství ISV.

DOKULIL, M. (1967): Jména činitelská. In: Daneš, F. – Dokulil, M. – Kuchař, J., *Tvoření slov v češtině 2*. Praha: Academia, 13–124.

HELCL, M. (1972): Současné tendence při tvoření slov skládáním v češtině. *Naše řeč* 55, 115–124.

LOTKO, E. (2000): Co odhaluje analýza neologismů v současné češtině? In: Wróbel, H. (ed.), *Studia z filologii słowiańskiej ofiarowane profesor Teresie Zofii Orłoś*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 137–141.

MITTER, P. (2003): *Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině*. Ústí nad Labem: Acta Universitatis Purkynianae 95.

MITTER, P. (2006): *Kompozice v kontextu současné češtiny*. Ústí nad Labem: Acta Universitatis Purkynianae 127.

Mluvnice češtiny 1 (1986). Praha: Academia.

POŠTOLKOVÁ, B. – ROUDNÝ, M. – TEJNOR, A. (1983): *O české terminologii*. Praha: Academia.

ŠLOSAR, D. (1999): *Česká kompozita diachronně*. Brno: Masarykova univerzita.

ŠTÍCHA, F. (2007): Korpusové statistiky a slovtvorná produktivita. In: Štícha, F. – Šimandl, J. (eds.), *Gramatika a korpus/Grammar and Corpora 2005*. Praha: ÚJČ, 250–257.

ŠTÍCHA, F. (2011): Tvoření názvů osob (bytostí). In: *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, 25–272.

Český národní korpus: Abecední a retrográdní slovníky. ÚČNK FF UK, Praha 2010. Dostupné z WWW: <http://www.korpus.cz/retrograd10.php>

LEXIKO – webové hnízdo slovníků: <http://www.lexiko.ujc.cas.cz/>

Příloha I *Složené deverbativní názvy se sufixem -tel uvedené v Retrográdním slovníku ČNK a jejich paralelní deriváty*

1. sloupec: rank (pořadí podle absolutní frekvence),

3. sloupec: absolutní frekvence (počet výskytů v korpusu)

| | | | | | | |
|------|------------------------|-----|--|------|-------------------|--------|
| 55. | <i>spolumajitel</i> | 485 | | 4. | <i>majitel</i> | 15626 |
| 70. | <i>subdodavatel</i> | 268 | | 15. | <i>dodavatel</i> | 4822 |
| 73. | <i>spoluzakladatel</i> | 229 | | 19. | <i>zakladatel</i> | 2719 |
| 92. | <i>místodržitel</i> | 143 | | 27. | <i>držitel</i> | 1729 |
| 98. | <i>spolupachatel</i> | 132 | | 13. | <i>pachatel</i> | 5612 |
| 114. | <i>spolupořadatel</i> | 79 | | 16. | <i>pořadatel</i> | 3701 |
| 152. | <i>expřítel</i> | 31 | | 2. | <i>přítel</i> | 23 968 |
| 157. | <i>malopodnikatel</i> | 29 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| 160. | <i>exředitel</i> | 28 | | 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 |
| 161. | <i>velkopodnikatel</i> | 27 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| 167. | <i>mezihostitel</i> | 24 | | 30. | <i>hostitel</i> | 1 586 |
| 169. | <i>velkodběratel</i> | 22 | | 33. | <i>odběratel</i> | 1316 |
| 174. | <i>malodběratel</i> | 20 | | 33. | <i>odběratel</i> | 1316 |
| 194. | <i>samoživitel</i> | 13 | | 93. | <i>živitel</i> | 142 |
| 195. | <i>praobyvatel</i> | 13 | | 3. | <i>obyvatel</i> | 19 459 |
| 209. | <i>spolupřítel</i> | 10 | | 149. | <i>trpítel</i> | 32 |
| 217. | <i>spoluvydavatel</i> | 9 | | 35. | <i>vydavatel</i> | 1276 |
| 218. | <i>spolucestovatel</i> | 9 | | 29. | <i>cestovatel</i> | 1662 |
| 223. | <i>spoluobjevitel</i> | 8 | | 63. | <i>objevitel</i> | 394 |
| 229. | <i>velkochovatel</i> | 7 | | 37. | <i>chovatel</i> | 1107 |
| 234. | <i>samozásobitel</i> | 7 | | 185. | <i>zásobitel</i> | 15 |
| 242. | <i>arcinepřítel</i> | 7 | | 9. | <i>nepřítel</i> | 7377 |
| 246. | <i>spolupodnikatel</i> | 6 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| 247. | <i>spoluobyvatel</i> | 6 | | 3. | <i>obyvatel</i> | 19 459 |
| 248. | <i>spoludržitel</i> | 6 | | 27. | <i>držitel</i> | 1729 |
| 256. | <i>drobnochovatel</i> | 6 | | 37. | <i>chovatel</i> | 1107 |
| 259. | <i>velkododavatel</i> | 5 | | 15. | <i>dodavatel</i> | 4822 |
| 267. | <i>malopěstitel</i> | 5 | | 44. | <i>pěstitel</i> | 691 |
| 272. | <i>velkopěstitel</i> | 4 | | 44. | <i>pěstitel</i> | 691 |
| 274. | <i>spolunositel</i> | 4 | | 26. | <i>nositel</i> | 1936 |
| 278. | <i>agropodnikatel</i> | 4 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| 295. | <i>spoluředitel</i> | 3 | | 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 |
| 296. | <i>spolužadatel</i> | 3 | | 23. | <i>žadatel</i> | 2171 |

| | | | | | | |
|------|--------------------------|---|--|-----|---------------------|--------|
| 297. | <i>spoluprovozovatel</i> | 3 | | 18. | <i>provozovatel</i> | 2763 |
| 315. | <i>znovuobjevitel</i> | 2 | | 63. | <i>objevitel</i> | 394 |
| 327. | <i>velkonakladatel</i> | 2 | | 42. | <i>nakladatel</i> | 796 |
| 338. | <i>spoluřešitel</i> | 2 | | 96. | <i>řešitel</i> | 135 |
| 339. | <i>spoluvystavovatel</i> | 2 | | 56. | <i>vystavovatel</i> | 477 |
| 340. | <i>spolunavrhovatel</i> | 2 | | 65. | <i>navrhovatel</i> | 352 |
| 341. | <i>spolunabyvatel</i> | 2 | | 74. | <i>nabyvatel</i> | 224 |
| 351. | <i>prvopojistitel</i> | 2 | | 94. | <i>pojistitel</i> | 139 |
| 363. | <i>místoředitel</i> | 2 | | 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 |
| 396. | <i>velkomajitel</i> | 1 | | 4. | <i>majitel</i> | 15 626 |
| 409. | <i>takypisovatel</i> | 1 | | 8. | <i>spisovatel</i> | 7544 |
| 411. | <i>spoluživatel</i> | 1 | | 7. | <i>uživatel</i> | 8 373 |
| 412. | <i>spoluručitel</i> | 1 | | 79. | <i>ručitel</i> | 197 |
| 413. | <i>spolupředkladatel</i> | 1 | | 85. | <i>předkladatel</i> | 167 |
| 420. | <i>pseudopodnikatel</i> | 1 | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| 421. | <i>prvouživatel</i> | 1 | | 7. | <i>uživatel</i> | 373 |

Abecední seznam složených deverbativní názvů se sufixem -tel neuvedených v Retrográdním slovníku ČNK a jejich paralelní deriváty

2. sloupec: zdroj,

3. sloupec: rank (pořadí podle absolutní frekvence),

5. sloupec: absolutní frekvence (počet výskytů v korpusu)

| | | | | | |
|-----------------------------|---------|--|------|----------------------|--------|
| <i>bankopojistitel</i> | SYN2010 | | 94. | <i>pojistitel</i> | 139 |
| <i>biopěstitel</i> | SN | | 44. | <i>pěstitel</i> | 691 |
| <i>cyklocestovatel</i> | | | 29. | <i>cestovatel</i> | 1662 |
| <i>drobnopěstitel</i> | | | 44. | <i>pěstitel</i> | 691 |
| <i>dvojředitel</i> | SYN2010 | | 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 |
| <i>ekopěstitel</i> | SN | | 44. | <i>pěstitel</i> | 691 |
| <i>exmajitel</i> | | | 4. | <i>majitel</i> | 15626 |
| <i>expředstavitel</i> | Neomat | | 10. | <i>představitel</i> | 6912 |
| <i>exzaměstnavatel</i> | SN | | 12. | <i>zaměstnavatel</i> | 5810 |
| <i>knihtlačitel (zast.)</i> | SSJČ | | - | <i>tlačitel</i> | |
| <i>kovotlačitel</i> | SSJČ | | - | <i>tlačitel</i> | |
| <i>kvaziléčitel</i> | SN | | 62. | <i>léčitel</i> | 400 |
| <i>lžistavitel</i> | Neomat | | 28. | <i>stavitel</i> | 1688 |
| <i>malochovateľ</i> | SSJČ | | 37. | <i>chovateľ</i> | 1107 |
| <i>mediazastupitel</i> | Neomat | | 14. | <i>zastupitel</i> | 5086 |
| <i>megaspotřebitel</i> | | | 251. | <i>spotřebitel</i> | 2839 |
| <i>mezivětel</i> | SYN2010 | | 11. | <i>velitel</i> | 6557 |
| <i>*mnohotrpitel</i> | PSJČ | | 150. | <i>trpitel</i> | 32 |
| <i>omnispotřebitel</i> | SYN2010 | | 249. | <i>spotřebitel</i> | 2839 |
| <i>pop-spotřebitel</i> | Neomat | | 249. | <i>spotřebitel</i> | 2839 |
| <i>pornonakladatel</i> | SN | | 42. | <i>nakladatel</i> | 796 |
| <i>pornovydavatel</i> | SN | | 35. | <i>vydavatel</i> | 1276 |
| <i>prvočinitel (16)</i> | SYN2010 | | 22. | <i>činitel</i> | 2277 |
| <i>prvopachatel</i> | Neomat | | 13. | <i>pachatel</i> | 5612 |
| <i>prvopěstitel</i> | | | 44. | <i>pěstitel</i> | 691 |
| <i>prvožadatel</i> | Neomat | | 23. | <i>žadatel</i> | 2171 |
| <i>radiohlasatel</i> | Neomat | | 54. | <i>hlasatel</i> | 489 |
| <i>roboošetřovatel</i> | SYN2010 | | 118. | <i>ošetřovatel</i> | 578 |
| <i>roboučitel</i> | | | 5. | <i>učitel</i> | 10 943 |
| <i>*samodržitel</i> | SSJČ | | 27. | <i>držitel</i> | 1729 |
| <i>samooslavovatel</i> | | | 239. | <i>oslavovatel</i> | 7 |
| <i>samospasitel</i> | | | 59. | <i>spasitel</i> | 453 |
| <i>samouživatel</i> | Neomat | | 7. | <i>uživatel</i> | 8 373 |

| | | | | | |
|-----------------------------|---------|--|------|----------------------|--------|
| <i>samovydavatel</i> | | | 35. | <i>vydavatel</i> | 1276 |
| <i>sebetřiznitel</i> | PSJČ | | 116. | <i>trřiznitel</i> | 78 |
| <i>skoromajitel</i> | SN | | 4. | <i>majitel</i> | 15 626 |
| <i>spolučinitel (řidč.)</i> | SSJČ | | 22. | <i>činitel</i> | 2277 |
| <i>spolupozorovatel</i> | | | 24. | <i>pozorovatel</i> | 2129 |
| <i>spolupřekladatel</i> | SSJČ | | 39. | <i>překladatel</i> | 980 |
| <i>spoluskladatel</i> | PSJČ | | 20. | <i>skladatel</i> | 2411 |
| <i>spolustvořitel</i> | | | 40. | <i>stvořitel</i> | 888 |
| <i>spoluvyhlašovatel</i> | | | 104. | <i>vyhlašovatel</i> | 107 |
| <i>staroobyvatel</i> | | | 3. | <i>obyvatel</i> | 19 459 |
| <i>stáleslibovatel</i> | PSJČ | | - | <i>slibovatel</i> | |
| <i>superpodnikatel</i> | SN | | 6. | <i>podnikatel</i> | 9 283 |
| <i>superskladatel</i> | Neomat | | 20. | <i>skladatel</i> | 2411 |
| <i>superznečiřovatel</i> | | | 282. | <i>znečiřovatel</i> | 3 |
| <i>takyzastupitel</i> | Neomat | | 14. | <i>zastupitel</i> | 5086 |
| <i>veleředitel</i> | SYN2010 | | 1. | <i>ředitel</i> | 24 415 |
| <i>velkozaměstnavatel</i> | SN | | 12. | <i>zaměstnavatel</i> | 5810 |
| <i>velkoznečiřovatel</i> | SN | | 282. | <i>znečiřovatel</i> | 3 |
| <i>videopůjčovatel</i> | | | 235. | <i>půjčovatel</i> | 7 |
| <i>Videoučitel</i> | | | 5. | <i>učitel</i> | 10 943 |
| <i>vínapitel</i> | SYN2010 | | - | <i>pítel</i> | |
| <i>vínobuditel</i> | SYN2010 | | 117. | <i>buditel</i> | 76 |
| <i>wifi-provozovatel</i> | | | 18. | <i>provozovatel</i> | 2763 |
| <i>zadostučinitel</i> | SYN2010 | | 22. | <i>činitel</i> | 2277 |
| <i>zeměstvořitel</i> | | | 40. | <i>stvořitel</i> | 888 |
| <i>znovuobnovitel</i> | SYN2010 | | 173. | <i>obnovitel</i> | 20 |
| <i>znovusjednotitel</i> | SN | | 151. | <i>sjednotitel</i> | 32 |
| <i>znovuzakladatel</i> | | | 19. | <i>zakladatel</i> | 2718 |

Příloha II *Složené deverbativní názvy se sufixem -č uvedené v Retrográdním slovníku ČNK a jejich paralelní deriváty*

1. sloupec: rank (pořadí podle absolutní frekvence),
3. sloupec: absolutní frekvence (počet výskytů v korpusu)

| | | | | | | |
|------|---------------------|------|--|------|----------------|-------|
| 8. | <i>spoluhrač</i> | 2147 | | 1. | <i>hrač</i> | 22088 |
| 14. | <i>prarodič</i> | 658 | | 2. | <i>rodič</i> | 21305 |
| 18. | <i>protihrač</i> | 411 | | 1. | <i>hrač</i> | 22088 |
| 69. | <i>ranhojič</i> | 75 | | - | <i>hojič</i> | |
| 74. | <i>zeměměřič</i> | 67 | | 94. | <i>měřič</i> | 43 |
| 137. | <i>časoměřič</i> | 21 | | 94. | <i>měřič</i> | 43 |
| 144. | <i>knihvazač</i> | 18 | | 171. | <i>vazač</i> | 13 |
| 153. | <i>praprarodič</i> | 16 | | 2. | <i>rodič</i> | |
| 161. | <i>bacilonosič</i> | 15 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| 183. | <i>prvovolič</i> | 11 | | 5. | <i>volič</i> | 4322 |
| 185. | <i>nactiutrhač</i> | 11 | | 140. | <i>trhač</i> | 20 |
| 192. | <i>srdcerváč</i> | 9 | | 21. | <i>rváč</i> | 316 |
| 283. | <i>superhrač</i> | 2 | | 1. | <i>hrač</i> | 22088 |
| 284. | <i>sebemrskáč</i> | 2 | | 267. | <i>mrskač</i> | 3 |
| 317. | <i>zvěroklestič</i> | 1 | | - | <i>klestič</i> | |
| 349. | <i>spoluuchazeč</i> | 1 | | 7. | <i>uchazeč</i> | 2385 |

Abecední seznam složených deverbativní názvů se sufixem -č neuvedených v Retrográdním slovníku ČNK a jejich paralelní deriváty

2. sloupec: zdroj,

3. sloupec: rank (pořadí podle absolutní frekvence), 5. sloupec: absolutní frekvence (počet výskytů v korpusu)

| | | | | | |
|-------------------------|---------|--|------|-------------------|-------|
| <i>antibavič</i> | Neomat | | 25. | <i>bavič</i> | 257 |
| <i>audionosič</i> | SN | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>audiosnímač</i> | SYN2010 | | - | <i>snímač</i> | |
| <i>autopodavač</i> | Neomat | | 48. | <i>podavač</i> | 121 |
| <i>autozapalovač</i> | Neomat | | - | <i>zapalovač</i> | |
| <i>biomíchač</i> | SYN2010 | | 239. | <i>míchač</i> | 4 |
| <i>bleskochrlič</i> | SYN2010 | | - | <i>chrlič</i> | |
| <i>bohohledač</i> | Neomat | | 22. | <i>hledač</i> | 308 |
| <i>CAM-počítač</i> | SYN2010 | | - | <i>počítač</i> | |
| <i>CD-nosič</i> | SN | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>CD-měnič</i> | Neomat | | - | <i>měnič</i> | |
| <i>cyklopočítač</i> | SYN2010 | | - | <i>počítač</i> | |
| <i>darmožráč</i> | SYN2010 | | 281. | <i>žráč</i> | 3 |
| <i>divoposluchač</i> | Neomat | | 6. | <i>posluchač</i> | 3612 |
| <i>dlohospáč</i> | SSJČ | | 28. | <i>spáč</i> | 247 |
| <i>dřevoobráběč</i> | SSJČ | | 111. | <i>obráběč</i> | 42 |
| <i>DVD-nosič</i> | SYN2010 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>dvouvaříč</i> | Neomat | | 91. | <i>vaříč</i> | 63 |
| <i>elektrospotřebič</i> | SYN2010 | | - | <i>spotřebič</i> | |
| <i>elektrosvářeč</i> | SSJČ | | 56. | <i>svářeč</i> | 110 |
| <i>elektrovaříč</i> | SSJČ | | 91. | <i>vaříč</i> | 63 |
| <i>elektrovodič</i> | SSJČ | | 27. | <i>vodič</i> | 240 |
| <i>energonosič</i> | Neomat | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>etmočistič</i> | Neomat | | - | <i>čistič</i> | |
| <i>exrodič</i> | SYN2010 | | 2. | <i>rodič</i> | 21305 |
| <i>exspoluhrač</i> | SYN2010 | | 1. | <i>hrač</i> | 22088 |
| <i>fotovodič</i> | SYN2010 | | 27. | <i>vodič</i> | 240 |
| <i>gamazářič</i> | SYN2010 | | - | <i>zářič</i> | |
| <i>gramoměnič</i> | SSJČ | | - | <i>měnič</i> | |
| <i>chutěbudič</i> | SYN2010 | | - | <i>budič</i> | |
| <i>infraovladač</i> | SN | | - | <i>ovladač</i> | |
| <i>infrazářič</i> | SYN2010 | | - | <i>zářič</i> | |
| <i>iontoměnič</i> | SYN2010 | | - | <i>měnič</i> | |
| <i>jidlonosič</i> | SSJČ | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>kamenobrusič</i> | PSJČ | | 68. | <i>brusič</i> | 76 |
| <i>kamenolamač</i> | SSJČ | | 67. | <i>lamač</i> | 76 |
| <i>kostiřezač</i> | SYN2010 | | 173. | <i>řezač</i> | 17 |
| <i>kůrodrtič</i> | SYN2010 | | - | <i>drtič</i> | |
| <i>loutkovodič</i> | SSJČ | | 27. | <i>vodič</i> | 240 |
| <i>LP-nosič</i> | SYN2010 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>megabavič</i> | Neomat | | 25. | <i>bavič</i> | 257 |
| <i>megaměnič</i> | Neomat | | - | <i>měnič</i> | |
| <i>metahledač</i> | Neomat | | 22. | <i>hledač</i> | 308 |
| <i>metavyhledávač</i> | SN | | 42. | <i>vyhledávač</i> | 146 |
| <i>mezichladič</i> | Neomat | | - | <i>chladič</i> | |
| <i>mikrovysílač</i> | SYN2010 | | - | <i>vysílač</i> | |
| <i>mininakládač</i> | Neomat | | 303. | <i>nakládač</i> | 3 |
| <i>minivysílač</i> | SYN2010 | | - | <i>vysílač</i> | |
| <i>mladolamač</i> | SSJČ | | 67. | <i>lamač</i> | 76 |
| <i>neuropřenašeč</i> | Neomat | | - | <i>přenašeč</i> | |
| <i>parazitonosič</i> | SYN2010 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |

| | | | | | |
|------------------------|----------|--|------|-------------------|-------|
| <i>perfovazač</i> | Neomat | | 171. | <i>vazač</i> | 13 |
| <i>pivovařič*</i> | PSJČ | | 91. | <i>vařič</i> | 63 |
| <i>plodonosič</i> | PSJČ | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>pokladohledač</i> | Neomat | | 22. | <i>hledač</i> | 308 |
| <i>polovodič</i> | SSJČ | | 27. | <i>vodič</i> | 240 |
| <i>pseudořidič</i> | Neomat | | 3. | <i>řidič</i> | 17055 |
| <i>přizdisráč</i> | SYN2010 | | 41. | <i>sráč</i> | 153 |
| <i>radioplánovač</i> | SN | | 47. | <i>plánovač</i> | 143 |
| <i>radiopřijímač</i> | SSJČ | | - | <i>přijímač</i> | |
| <i>radiovysílač</i> | SYN2010 | | - | <i>vysílač</i> | |
| <i>rychloměnič</i> | SYN2010 | | - | <i>měnič</i> | |
| <i>rychlonabíječ</i> | Neomat | | 200. | <i>nabíječ</i> | 13 |
| <i>rychlorazič</i> | SSJČ | | 163. | <i>razič</i> | 14 |
| <i>rychlotavič</i> | SSJČ | | 191. | <i>tavič</i> | 10 |
| <i>samoholič</i> | SYN2010 | | 19. | <i>holič</i> | 404 |
| <i>samomleč</i> | SSJČ | | 268. | <i>mleč</i> | 3 |
| <i>samonakladač</i> | PSJČ | | 93. | <i>nakladač</i> | 44 |
| <i>samoprodavač</i> | SN | | 11 | <i>prodavač</i> | 1294 |
| <i>samovazač</i> | SSJČ | | 171. | <i>vazač</i> | 13 |
| <i>samovkladač</i> | PSJČ | | - | <i>vkladač</i> | |
| <i>sebeomlouvač</i> | SYN2010 | | - | <i>omlouvač</i> | |
| <i>sebepodváděč</i> | SYN2010 | | - | <i>podváděč</i> | |
| <i>sebepožírač</i> | SYN2010 | | 123. | <i>požírač</i> | 33 |
| <i>sebeuctívač</i> | SYN2010 | | 80. | <i>uctívač</i> | 62 |
| <i>sedmispáč</i> | SSJČ | | 28. | <i>spáč</i> | 247 |
| <i>selsyn-přijímač</i> | SYN2010 | | - | <i>přijímač</i> | |
| <i>selsyn-vysílač</i> | SYN2010 | | - | <i>vysílač</i> | |
| <i>sklofoukač</i> | SSJČ | | 241. | <i>foukač</i> | 4 |
| <i>směnkopalič</i> | SYN2010 | | 85. | <i>palič</i> | 49 |
| <i>speleopotápěč</i> | SSJČ | | 17. | <i>potápěč</i> | 629 |
| <i>spoluposluchač</i> | PSJČ | | 6. | <i>posluchač</i> | 3612 |
| <i>spolupřenašeč</i> | SYN2010 | | - | <i>přenašeč</i> | |
| <i>spoluřidič</i> | SYN2010 | | 3. | <i>řidič</i> | 17055 |
| <i>spoluspáč</i> | SSJČ | | 28. | <i>spáč</i> | 247 |
| <i>spolutopič</i> | Neomat | | 37. | <i>topič</i> | 156 |
| <i>spoluvyjednávač</i> | SN | | 20. | <i>vyjednávač</i> | 382 |
| <i>spoluvyznavač*</i> | SSJČ | | 13. | <i>vyznavač</i> | 848 |
| <i>stereopřijímač</i> | Neomat | | - | <i>přijímač</i> | |
| <i>superměnič</i> | Neomat | | - | <i>měnič</i> | |
| <i>supernosič</i> | SYN2010 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>superpočítač</i> | SYN2010. | | - | <i>počítač</i> | |
| <i>superpotápěč</i> | SYN2010 | | 17. | <i>potápěč</i> | 629 |
| <i>superstíhač</i> | Neomat | | 48. | <i>stíhač</i> | 140 |
| <i>supervyhazovač</i> | SYN2010 | | 76. | <i>vyhazovač</i> | 65 |
| <i>supervylupovač</i> | SYN2010 | | 279. | <i>vylupovač</i> | 3 |
| <i>šéfyjednávač</i> | SN | | 20. | <i>vyjednávač</i> | 382 |
| <i>takyhráč</i> | Neomat | | 1. | <i>hráč</i> | 22088 |
| <i>termovazač</i> | Neomat | | 171. | <i>vazač</i> | 13 |
| <i>truboukladač</i> | Neomat | | - | <i>ukladač</i> | |
| <i>uzlovazač</i> | SSJČ | | 171. | <i>vazač</i> | 13 |
| <i>velkohledač</i> | SN | | 22. | <i>hledač</i> | 308 |
| <i>velkonakupovač*</i> | PSJČ | | 303. | <i>nakupovač</i> | 2 |
| <i>velkoprodavač</i> | PSJČ | | 11. | <i>prodavač</i> | 1294 |
| <i>velkozakladač</i> | SSJČ | | - | <i>zakladač</i> | |
| <i>videohráč</i> | SN | | 1. | <i>hráč</i> | 22088 |
| <i>videonosič</i> | SN | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>videopřehrávač</i> | SYN 2010 | | - | <i>přehrávač</i> | |
| <i>videopřijímač</i> | SYN2010 | | - | <i>přijímač</i> | |

| | | | | | |
|----------------------|---------|--|------|-----------------|-------|
| <i>vironosič</i> | SYN2010 | | 16. | <i>nosič</i> | 587 |
| <i>vrubonakladač</i> | PSJČ | | 93. | <i>nakladač</i> | 44 |
| <i>všedrtič</i> | SYN2010 | | - | <i>drtič</i> | |
| <i>všerozbiječ</i> | SYN2010 | | 162. | <i>rozbiječ</i> | 20 |
| <i>zectilupič*</i> | PSJČ | | 9. | <i>lupič</i> | 1695 |
| <i>zvonkohrač</i> | Neomat | | 1. | <i>hrač</i> | 22088 |
| <i>životabudič</i> | SSJČ | | - | <i>budič</i> | |